

Šiame numeryje:

Istorijos ir dabarties kryžkelėje.
Birutės Pūkelevičiūtės romano „Devintas lapas“ recenzija.
Toluvos šeiminiui išskeliamas.
Iš Daumanto Čibo laišku.
Šešios dešimtys dr. Povilui Reklaičiui.
Eilėraščiai iš Lietuvos.
Teatriniai laišakai iš Europos: „Katės“ ir „Vasara“ — fantazija scenoje.
Kompozitorius Stravinskis ir Lietuva.
Feljetono konkursas.
Baltiečių dramos antologija apie imigraciją.
Nauji leidiniai.

Kertinė Paraštė

Istorijos ir dabarties kryžkelėje

Jau daug antradienių PBS televizijoje rodoma serija programų, liečiančių Airijos istoriją. Žiūrovui, žvelgiant į proistorės paminklus, paaiškėja, kad salą užlieja vis naujos bangos žmonių, kurie lydosi ir arių tautą, duodami jai naujus veido ir kultūros bruožus. Paskutinė banga — anglai, kurie, užkariavę Airiją, užmeta jai savo valdžią, ariams skiria baudžiavininkų, o sau — dvaro ponų vaidmenį. Šiai valdžiai palaikyti reikia šimtmečiais arius žiauriai malšinti. Nėgirdėti žiaurumai programos žiūrovą verčia klausyti, kokią teisę anglai turėjo jungti arius į savo imperiją. Matome bausių devynioliktojo šimtmečio bado, kurį sukėlė bulvės pūdantis virusas. Milijonas žmonių miršta vien dėl to, kad valdantieji Airiją anglų pareigūnai labiau ištikimi savo ekonominei teorijai, negu akylūs pamatyti artėjančią katastrofą. Badui siaučiant, iš Airijos maistas vis dėlto okupantų tebebuvo eksportuojamas. Bado metu prasidėjo emigracija — daugiau pusė krašto gyventojų palieka Airiją. Emigrantai remia besitęsiantį krašte pasipriešinimą prieš anglus. Ir pasipriešinimas užsiliepsnoja tragišku 1916 m. Velykų sukilimu Dubline. Ailai pagaliau išsikovoja nepriklausomybę, bet dar ir šandien žmonės miršta Šiaurės Airijoje.

Žiūrovas įsimena kelias svarbias įvairias: pirmą, kad nėra įmanoma dabartinių Airijos įvykių suprasti, nežinant Airijos istorijos; antrą, kad net ir šimtmečiais besitęsiantys pasipriešinimai galop atneša taip ilgai lauktą laisvę; trečią, emigrantai lieka tautos dalim. Programų serija žiūrovui Airijos istoriją pateikia kaip vienumą, į kurią jungiasi ir šios dienos įvykiai.

Deja, tokio filmo apie Lietuvos istoriją mes dar neturime. Kyla tačiaus mintis, kad mums labiausiai šiuo metu trūksta ne lėšų ar techninių

sugebėjimų tokį filmą padaryti, bet kaip tik centrinės istoriografinės atramos tokiame projektui. Kaip tik šiuo metu prisimename 1941 m. birželio išvežimus, kurie mūsų tautos istorijoje gali būti Airijos didžiojo bado atitikmuo. Jie yra ne tik baisi nelaimė, bet ir mūsų kaimynų mums padarytos istorijos gali būti Airijos didžiojo bado atitikmuo. Jie yra ne tik baisi nelaimė, bet ir mūsų kaimynų mums padarytos istorijos gali būti Airijos didžiojo bado atitikmuo. Jie yra ne tik baisi nelaimė, bet ir mūsų kaimynų mums padarytos istorijos gali būti Airijos didžiojo bado atitikmuo.

Grožinė atsiminimų įtaiga

PR. VISVYDAS

Birutė Pūkelevičiūtė, DEVINTAS LAPAS. Premijotas romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1982 m. Chicagoje. Spaudė „Draugo“ spaustuve. Viršelis dail. Kazio Veselkovo. Knyga 472 psl., gaunama „Drauge“; kaina — 12 dol., su persiuntimu — 13 dol. 35 centai, Illinoisaus gyventojai dar pridėda 72 centus valstijos mokesčių.

Prisiminimas tebėra Birutės Pūkelevičiūtės eklusis žirgelis. Ant jo smagiai ji nušuočiuoja į praeitį. Dar smagiai parlekia vasaroti į Michigano ežero pakrantę. Toks beletistinis įdėninėjimas vyksta romane „Devintas lapas“. Skaitytojui iš to dvigubas labas. Nusiperki knygą ir skaitai ne vieną, o dvi istorijas, plius visokius fragmentus apie jaunystę mielame Kaune. Kūrybingai atostogaujančios rašytojos Birutės sąmonėje persipina dabarties ir praeities siūlai. Gaunasi silko ir milo audinys. Čia, svetingų Kalvitių prieglobstyje: patogumai, poilsis, malonūs pašnėkesiai, pasivaikščiavimai, meditacijos. Kad būtų šioji tokia fabula, vingiuoja ir dvasinis konfliktas su buvusiu, bet dar geidžiamu vyru Sauliumi. Tuo tarpu aname akiratyje nesvetinga pokario dienų aplinka Rytprūsijoje, kur šeiminkauja pergalingi raudonarmiečiai, buriasi pabėgėliai ir vokiečių išvežtieji ostai, rūgsta atgrasi sovietinė tvarka. Vis tiek, kad ir vargsiant, ten gyvenama su tikėjimu kaip nors ištrūkti į laisvę.

Tokia maždaug yra abiejų pasakojimų atmosfera. Anot autorės, dabarties paveikslai skirti tik rezonavimui. Kitaip sakant, nūdienos palaimingą gyvenimą galima pateisinti tik prisiminus karo ir pokario kančių kelius. Juose glūdi moralinė atsvara dabartiai. Atseit — mes pakankamai prisikėntojame!

Tikriausiai kiekvienas skaitytojas į „Devinto lapo“ turinį žiūrės kaip į autobiografinį pasipasakojimą. Juk pirmuosiu asmeniu rašoma ar šnekančios herojės (išmintingos, jautrios merginos ir pa-

gyvenusios rašytojos) vardas yra Birutė. Tuo vardu autorė užakcentuoja memuarinį romano pobūdį. Laikraščio pokalbyje, gindama grožinės prozos veiklą atsiminimuose, ji sako: „...knygoje realybė keičiasi. Detalės, nors tikros, kitaip susistumdą“. Vadinasi, romanas parašytas ne vien savuosius išgyvenimus imituojant, bet juos meniškai apipavidalinant. Kad būtų gražiau, įtaigiau. Svarbu ne apie ką, bet kaip.

O vis dėlto šiame veikale ne stilizavimas, ne rašytojiškas „kaip“ turi pirmenybę, o pati ankstyvo pokario dienų tema — trijų merginų pergyvenimai rusų užimtoje Rytų Vokietijoje. B. Pūkelevičiūtė rašo sklandžiai. Tuo abejoti netenka. O vis dėlto skaitydamos geidi, kad šalutinių dalykų apdaila būtų kuo trumpesnė, kad tie atostoginiai Oaks Springs perskyrimai be reikalo netrukdytų pasakojimo apie Birutės, Rimos, Elvyros nuotykius bolševikų apgultose choziaistvoje. Esi įtraukiamas į anuometinę vargų bei komizinių epopėjų. „Tave visą laiką turi slėgti kažkoks simtapūris sovietinio žmogaus naštos maišas“. Susiduri su įnoringu visagaliu politruku, pravaržiuojamu Raudonuoju Smaku. Stebiesi, kaip sumaniai vienytybaitės merginos išnaudoja kiekvieną galimybę savo būčiai pagerinti. Susipažįsti su nemažai įdomių charakterių. Toje pačioje bėglioje dramoje dalyvauja subtilūs aktoriai Nadiežda ir Leonidas Cemkai, ciniškas aristokratas aktorius Vsevolodas, kontūzytas kapitonas Koriaginai, merginų „globėjas“ staršina, trapioji senutė kacetininkė Aškenazy, suvalkiečių ūkininkų Drazdžių šeima. Įjungus ir Oaks Springs lietuvių, susidaro turiningas charakterių sąrašas.

B. Pūkelevičiūtė yra viena iš tų rašytojų, kurie ypatingą dėmesį kreipia į žmogaus išvaizdos bei poelgių aprašymą. Kaip Dickensas ar Gogolis, autorė mėgsta pažaisiti keislu asmeniu mastančios ar šnekančios herojės (išmintingos, jautrios merginos ir pa-

Nuotrauka Romo Bartuškos

tarą Vanagūną, kuris pokalbiuose nuolatos įkyriai šlovina kopūstą: „tai pati sveikiausia ir reikalingiausia daržovė“. Antra vertus, Vanagūnas gali būti įdomus, pasakodamas anekdotus apie Lietuvos kaimą. Jo motina labai pasipiktino, išgirdusi, kad burliokas karštą dieną arė tik su „rubaska“. „Saugok Dieve! Kur matyti, kad žmogus artų žemelei be kelnų! Koks nevalyumas! Tikras besarmatis!“

Išleidusi į charakterio keistumų ryškinimą, autorė kai kada persloka saiko ribą. Pavyzdžiui, aprašant kapitoną Koriaginą, pravaržiuojamą Makaką. Tas granatos sprogimo sutrenktas Makaka yra tiek iškreiptas, kad jo, kaip žmogaus, negalima įsivaizduoti. Charakteristikos piešinyje jis yra ir beždžionukas, apvilktas gaisrininku ar policininku, švilptelėjus pasirošęs vaikišku dviračiu nu-

vaziuoti lagerio keliu. Ir apmėręs žaislas, iš kurio liūdesingai dvelkia letargiška nuotaika. „Jis kontūzytas ir dvasioje“. Nežiūrint to, keistulio Makaka yra nuosirdus geradaris. Rizikuodamas leidžia Rimai susitikinėti su jos įkalintu tėvu. Atrodo, kad B. Pūkelevičiūtė į Koriagino dvasią nebandė įsigilinti. Kandžios pajaukos paletė kur kas labiau tinka Drazdžių šeimos keturiolikamečiui Aloyzui, pataikūniškai tarnaujančiam ūkio politrukiui.

Ūkininkai Drazdžiai, bėgę ir nepabėgę į Vakarų — tėvas, motina, dukterė, sūnus Aloyzas — yra neigiamiausi romano veikėjai. Savimylės, oporunistai. Trafaretiška tariant, jie nedaro garbės lietuviams. Pakliuvę į sovietų letenas, padliaujauja viršilai, tarsi nuo jo malonės priklausys jų likimas sugrįžus. Skriaudžia su jais gyvenančias merginas, pasivogdami jų maisto davinio riebiąją dalį. Tarp merginų ir Drazdžių įsi-Orintaitės visai įtaurinta Lietuvos valstietiško būdą „Liepalotų medynuose“, B. Pūkelevičiūtės Drazdžių paveikslas iškyla kaip sveika priešprieša. Tai skaityti itin smagu iš Kauno kilusiam gatvių padaužai. Pasirodo, ne visi žemės purentojai buvo iki panagių skaitūs.

„Devintame lape“ skamba lietuviškai miestietiškas tonas. Saipokiškas, skardus, šiek tiek sceniškas, melodingas. Rupiomis patarlėmis nesišvaistoma. Pakanka iš laikinosios sostinės šviesuomenės susemtos pasaulėjautos. Kaunas juk sugėrė vakariečių ir slavų kultū-

ras. Prisiminimuose autorė draugauja su kitataučiais Lietuvos gyventojais. Žavisi rusų literatūra, dievina teatrą: operą, baletą, dramą. Dažnas išprūsęs kauniečių knygoje atpažins savo pomėgius ir svajones. Ypač tie, kurie gyvena Žaliakalnyje, matė filmą „Taras Bulba“, žavėjosi ukrainiečių kazokų heroika, žodny padedami skaitė Puškina, Lermontovą, Čechovą, Gogolį, Dostojevskį ir kitus rusų autorius, gimnazijoje mintinai kalė vokiečių poetų eiles. Šiame kultūra alsuoja B. Pūkelevičiūtės proza.

Taigi, pasakojime rašytoja dalyvauja visa savo asmenybe. Aikština yra ir su saviimi, ir su kitais. Prisitaikydama prie mūsų kultūros tradicinio skaitumo, vengia erotikos liepsnos. Žinoma, ji neslepia nei simpatijų, nei antipatijų. Neretai drugelio sparnais nuplasnoja į patriotines lankas. Nusibraukia ašarą. Bet liūdi neilgai. Vladimiras Nabokovas apie Čechovą rašė: „Jo liūdni pasakojimai yra skirti linksmiems žmonėms. Tik su humoro jausmu žmonės gali pajusti jų liūdesį“. Kažkas panašaus vyksta ir pas B. Pūkelevičiūtę, gal atvirkščiu būdu: jos rašinių liūdesys dažnai yra perteikiamas linksniu būdu. Ir ją mielai skaito žmonės su humoro jausmu. Pasak autorės: „Pasaulį nieko nėra svarbesnio, nieko šviesesnio už linksmybę žmogaus akyse“. Kaip ši linksmybė įžiebiamas, regime susidūrę su pasakojimu apie Cilę ir Milę, viešiasis iš Lietuvos, kurios lėktuvu atskrenda iš Havajų, apsikūtavusios keliais drabužių klotais, panašios į padangų reklamos „Michelinus“.

Ne kiekvienam rašytojui pavyksta suderinti savo pasakymus su paties kūrinio motyvais. Besidžiaugiant premijos gavimu, pasakoma šio bei to. Kartais, žiūrė, entuziastinga mintis nuneša tave į priešingą pusę. „Draugo“ kultūriname priede atspausdintame pokalbyje autorė sako: „Be to ir aš pati nustojaus mėgti aukštai pakylėtą gaidą“. Reiškia, ji linkta prie tvirtos, aiškios suprantamo gyvenimo vaizdavimo. Vengia paslaptingų filosofinių ar simbolistinių painiavų. Bet kaip tada autorė pateisins pakilų patosą, kartais trykštantį iš jos teksto. Imkime Oaks Springs Genės lyginimą su antikine Antigone. Genė, šalia savo patogaus gyvenimo, turi ilgąmetį sielvartą. Ji ieško partizanų kare žuvusio brolio pėdsakų. Skaito pavergtoje Lietuvoje išleistą knygą apie pokario metų kovas. Trokšta surasti jo žuvimo vietą ir bent mintyse jį palaidoti. Tai kilnus troškimas. Birutė lygina Genę su Antigone, sukuria labai pakilų dialogą — Antigone — Genės su sovietų pulkininku Burlitckiu, kuris pasitraukė į Vakarų. Si vizija jaudinančiai perteikta, pa- baigoje skambanti nelyginant tautos rauda broliams partizanams, žuvusiems už Lietuvos laisvę. Neramina tik vienas klausimas: ar Genė savo vasarvietėje, nė pirštelio nerizikuodama, gali prilygti anai

(Nukelta į 2 psl.)

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

TOLUVOS ŠEIMININKUI IŠKELIAVUS

A. a. Daumantas Čibas

Nežinom dienos, nei valandos... Ir ta lemtingoji valanda be galo skaudi, kai ji prisitarti.

Išstumi buvom iš Tėvynės, daugumai lemta nebesugrįžti, svetimos žemės amžinai atgulti. O nemirtinga žmogaus siela amžinai pasilieka; o geri žmogaus darbai pasilieka mūsų protėvių žemei, jos kultūrinių lobų aruodams. Daug sukūrė Daumantas gero ir gražaus išmintimi, Lietuvos universiteto išsimokslinimu ir darbščiomis rankomis.

Kilimu aukštaitis nuo Biržų, Daumantas yra apkeliavęs visą gražiąją mūsų Lietuvą, daug puikių nuotraukų padaręs, kuriomis pasidalindavo su mūsų žurnalais, knygomis, Enciklopedija. Dievas buvo Daumantą apdovanojęs daugeliu gabumų: redagavo jis kultūrinius žurnalus, rašė straipsnius, meniškoms savo nuotraukoms puošė daugybę leidinių; o visų gražiausiai savo gabumą ir įkvėpimą medžio dailės darbams jis ypač išreiškė lietuviškuose kryžiuose, kuriais papuošė, sureligino savo garsią visoje išeivijoje Toluva,

papuošė savo kūriniams daugelio namus ir kiemus. O kaip visi laukdavom "Draugo" atkarpose ir kitur jo spausdinamų įdomių vaizdėlių, pasakojimų, kelionių aprašymų. Visa tai jis darė su meile žmogui, tiesiai ir grožiui.

Kaip laimingi buvom visi, kurie arčiau jį pažinojom ir kurie jautėm jo tylų draugiškumą.

Daumantas Čibas, Didžiojo Kūrėjo pašauktas, išėjo į Amžinuosius Namus. Daug liūdnės bus Toluva be šeimininko; ir mums jo netekimas yra skaudus.

Jo mielai žmonai Adelei ir sūnui Kantrimui, taip staigiai atskirtiems šiame pasaulyje nuo brangiausio ir mylimiausio asmens, prašome Kūrėją stiprybės, kol visų paskutiniai žingsniai bus priartinti prie mūsų gyvenimo tikslo ir visi būsimi sujungti Amžinybėje, niekad nebeatskirti.

Nuoširdi užuojauta šeimai ir gili, didelė pagarba velioniui.

Alė Rūta

1982 m. gegužės 18 d., Kalifornija.

Iš Daumanto Čibo laišku

Su Daumantu Čibu — kraštotyriminku, rašytoju, žurnalistu, fotografu, pagaliau dievidirbiu ir kelių kitų amatų žmogumi šių eilučių autorius susipažino prieš 50 metų. Susitikome 1932 m. rudenį Vytuto Didžiojo universitete Kaune, tos pačios "Vyčio" korporacijos narių suėgioje. Buvome, taip sakant, vieningai, skautai, beveik "partiečiai". Teko drauge keliauti, dalintis įspūdžiais. Skaičiau jo apsakymus spaudoje, grožėjais etnografinėmis meninėmis vertės fotografijomis, kurios dažniausiai būdavo spausdinamos "Naujoje Romuvoje", "Karyje". Matydavau jas Lietuvos foto mėgėjų parodose.

Po ilgesnės pertraukos Daumantą Čibą užtikau pietinėje Kalifornijos dalyje, apie 90 mylių į pietus nuo Los Angeles, įsikūrusį jo paties išpuoselotoje sodyboje — Toluvoje. "Toluva" reiškia, kad ji yra toli nuo Lietuvos. Tačiau vargu ar daug kur kitur Lietuva yra taip miela, daili ir artima kaip Toluvoje.

Daumanto, Adelės ir jų sūnaus Kantrimo įruošta sodyba puošia 7 dailūs aukšti lietuviški kryžiai, jo paties sukurti, išdrožinti. Penki iš jų stovi sodybos centrinėje dalyje, gelynuose, du prikalti prie gyvenamo namo sienos.

Erđvi Čibų troba — pilna Daumanto išdrožintų, liaudies meno pavyzdžių sukurty skulptūrų, daugiausia religinėmis temomis. Vienos jų mažytės, kitos didžiulės. Visos dėmesio vertos, ir reikia tik stebėtis, kaip ligi šiol žinomiasias išeivijoje drožėjas — dievidirbis su savo kūryba nebuvo pristatytas lietuviškajai, gal ir amerikiečių visuomenei, kai kiti drožėjai turėjo net po keletą parodų.

Daumantas turėjo dar daug projektų drožti — kurti. Ir aš, tik šių metų vasario mėnesį applanke Čibų Toluva, planavau ten vėl vykti ateinančiais metais: kiekvienais metais Čibas vis ką nors naujo sukurdavu ir jo troba vis būdavo papildoma vertingesniais drožiniais.

Bet štai gegužės 15 d. netikėtai telefono skambinimas iš Toluvos, prie Vistos, Kalifornijoje. Daumanto sūnus Kantrimas liūdnai balsu pranešė apie staigią ir visiems mums netikėtą a. a. Daumanto

mirtį. Kūrėjas padėjo drožti 75 metų amžiaus. Jau nepuošė savo ir kitų sodybų lietuviškais kryžiais ir nepapildys savo dirbtuvės naujais drožiniais.

Bet vis dėlto liks gyvas ilgiems laikams savo drožiniais, nuotraukomis, nuotainkinga "Zaižaro" apysaka jaunimui, kitais raštais. Ir galbūt laiškais.

Su Daumantu teko susirašinėti apie 30 metų. Iš pradžių, jo laiškus perskaitęs sunaikindamau, kaip ir daugelį kitų "reikalų raštų". Vėliau pamaciau, kad jie yra gerokai skirtingi nuo kitų bičiulių laišku, turi išliekamos vertės. Ėmiau rinkti ir turiu jų surinkęs visą dėžę. Kartais laisvalaikį juos dar kartą perskaitau. Kilo pagunda padaryti jų atranką ir išleisti atskiru tomeliu. Paprašiau autoriaus sutikimo.

Ir gavau sausą ir labai kietą atsakymą: "Mano laiški asmeniškai, tik Tau vienam skirti. Nedrįsk jų skelbti spaudoje ar kur kitur!"

Bet dabar, kai Daumantas padėjo ne tik drožtuką, bet ir plunksną (visi jo laiški rašyti ranka, rašalu, ne rašomąja mašinėlė), pradėjau juos vėl vartyti ir manau per daug nenusiikalsiu savo bičiuliui, čia paskelbdamas keletą jų ištraukų. Laiškai vieni paskutiniųjų, rašyti 1978 - 1982 m.

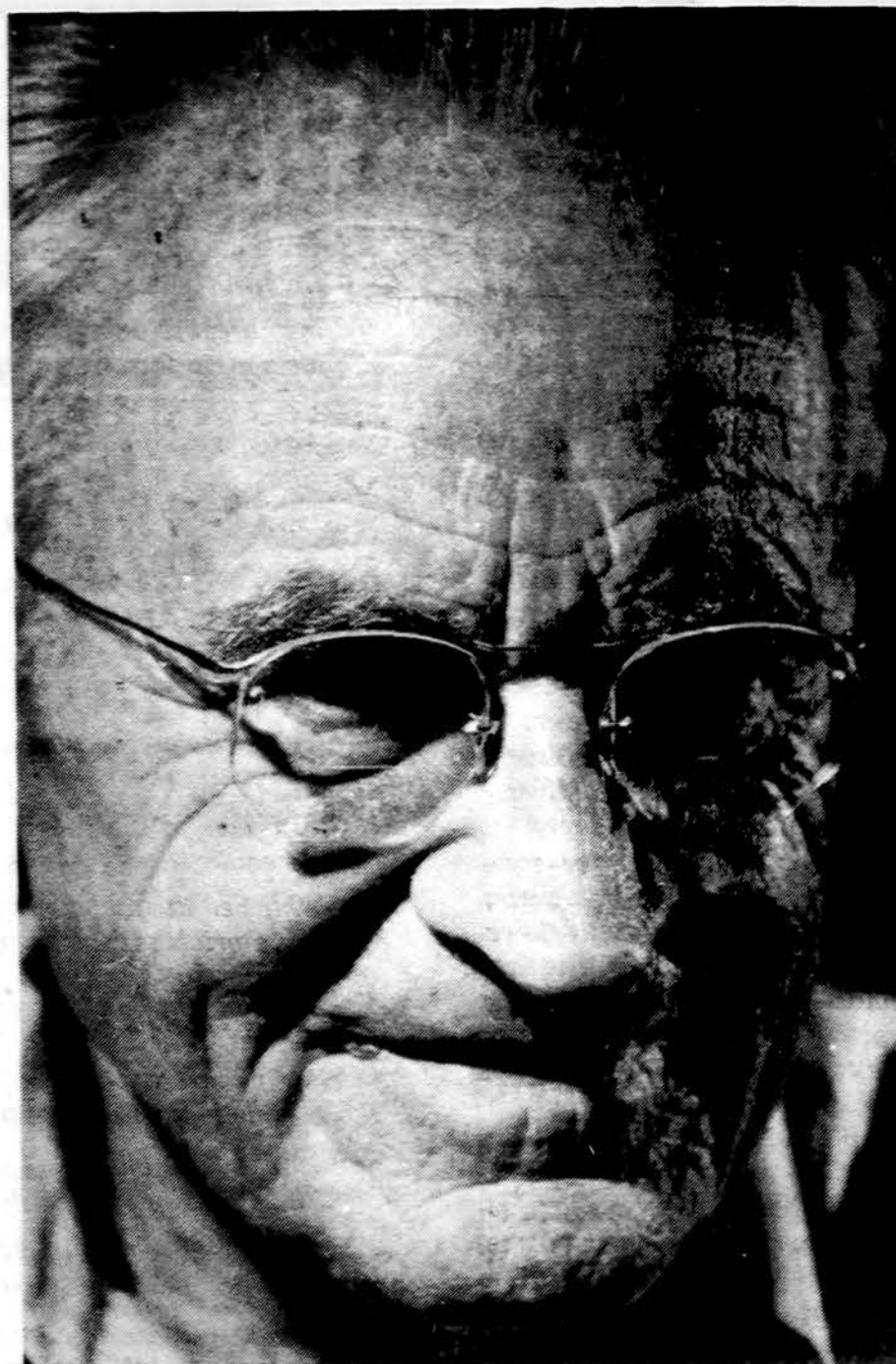
Daumantas buvo labai pastabus. Gyvendamas toli nuo lietuviškų centrų, jis atidžiai sekė mūsų lietuviškąją išeivijos gyvenimą ir įvykius okupuotoje Lietuvoje. Kai kurios jo pastabos kietos ir labai kritiškos. Atrinkau švelnesnes nuomones.

Bronius Kvieklys

Kai ateina gavenia, tai aš ir vėl iš naujo galvoju apie savo kažkur užlindusią dūšėlę. Pagalvoju ir nusigastu. Kas man bus, kas man bus? Kas man bus, kad aš negyvenu pagal evangeliją?

Evangelija liepia išdalinti turtus, o aš savo pensijėles niekam nedaliju, nebent tiek tiek atskiriu valdžios mutininkams (Tax collectors), tiek tiek niekad nepasotinamam klebonui, dar kiek tolimesniam vyskupui ir dar šiam tam.

Evangelija liepia mylėti ar-

Daumantas Čibas (1907.IX.20—1982.V.15)

timą. Ar aš myliu? Prisipažįstu — man visiškai nerūpi, kaip gyvena kaimynai už Toluvos vartų.

Evangelija liepia mylėti savo priešus, O aš — jokių būdu. Aš jų nemyliu, savo žando neatsuku antram smūgiui ir nei nemanau jiems atleisti.

Ir taip su daugeliu krikščioniškų reikalavimų. Visur esu atgailainis.

Teisybė, — aš negeidžiu nei jaučio, nei asilo, bet geidžiu visko kito tiesiog pasiutusiai!

Mano žmona pridėjo į mano kišenės stiklinių, kukurūzų rožančių, bet aš jų nekalčiu. Turiu visas gražiausias. Ylos maldaknyges, bet tik retkarčiais skaitau pačias trumpiausias maldeles. Turiu didelius giesmynus, net valančines kantičkas, o tyliu kaip barakuda — negiedu. Turiu tris Sven-

tuosius Raštus — retai juos pačiu. Turiu daug baigiamų užmirsti pasižadėjimų pasitaisyti.

Tai matai, Broniau, kaip yra. Ar dabar jau supranti, kodėl rytą nubudęs ir laukdamas aušros galvoju ir kankinu savo dūšėlę? O ji dreba. Kas man bus, kad aš gyvenu ne kaip krikščionis, o beveik kaip antikristas.

Net baisu, kai matau, kiek daug pasaulyje yra panašių antikristų. Kas bus mums visiems?

Mačiau "Drauge" pagarsinimus apie Tavo Lietuvos bažnyčių knygas. Džiaugiuos, kad tomiai vieni po kitų išeina. Bet kodėl Tu rašai: ar Tu kunigas; vyskupas? Kodėl mūsų kunigai - vyskupai tokių ar panašių knygų nerašo?

Pažvelgiau į savo bibliotekėlę Tik 800 knygų! Kiek mažai.

Ir iš tų pačių Los Angeles liuanistinė mokyklai atidaviau 300. Pavydžiu Tau — juk turi tūkstantius lietuviškų knygų. Ir kiek daug liet. fotografijų, bažnyčių nuotraukų, liaudies meno ir kitokio turto. Tik žiūrėk, saugok, kad kokie gudeliai ar kitoki agentai nesupleškintų Tavo namų. Žutų visi rinkiniai, archyvai ir surinkti surinktos bažnyčių nuotraukos...

O dabar Tau pora naujienų iš Lietuvos.

Kryžių kalnas labai erzina komunistus, bet kryžių jie dabar masiškai nebenaikina, tik visą plotą aptvėrę spygliuotomis tvoromis. Bet žmonės pro spyglius pralenda ir vis tiek naujus kryžius stato. Eina iš lūpų į lūpas pasakojimai, kad kryžių naikintojus ištikus naimėms: vieno kryžius griovusio traktoristo vaikui įvažiuavę į ežerą ir prigėrę, kito žmona pasikorusi, trečiasis pats pasikores. Nebeatsiranda savanorių kryžių naikinimui.

Jauni Lietuvos vyrai, paimti ir rusų kariuomenę ir nusiųti į šiaurinės Rusijos sritis, skundžiasi labai prastu maistu. Atitarnavę grįžta namo silpni ir ligisti.

Atrodo, kad lietuviai turistai šimtais traukia į okupuotąją Lietuvą ir veža ten savo dolerius. Lietuvių fondai čia jie sudėjo porą milijonų, Maskvai už siuntinių mautis sumokėjo daugiau kaip 5 milijonus. O kiek nuvežė važiuodami turistai? O vienok Maskva iš jų tyčiojasi! Krato ligi nuogumo, atiminėja vežamas dovanas, kratydami turistus, net jaunus mergaites, vedasi į tolimus kambarius ir nurenginėja ligi nuogumo... Juk tai baisiausias pasityčiojimas!

Iš daugelio turistų atima jiems giminių duotas dovanas, kurias vežasi sau ar saviškiams Amerikoje. Nukabinėja gintarus nuo kaklo, numauna nuo pirštų žiedus, iš vyry marškinių rankovių ištraukinėja gintarinius segtukus (galionukus). Kitus važiuojančius ar grįžtančius saugumo agentai tardo: klausinėja, kodėl jie važiuavę — emigravę į Ameriką. Aš manau, kad tie raudonieji naciai tokiu būdu renka įrodymus bei parodymus, kad iš Lietuvos žmonės bėgo ne dėl teroro, ne dėl persekiojimų, bet tik norėdami patekti į kapitalistinį pasaulį.

Istorijos ir dabarties kryžkelėje

(Atkelta iš 1 psl.)

mitus, o JAV Pietuose — agrarinės-patriarchalinės santvarkos mitą. Net kai mitas pradeda byrėti (nes žmonės pradeda žiūrėti per daug mitui neatitinkančių duomenų), jo dalys yra transformuojamos ir įjungiamos į naują, veiksmingą mitą.

Turbūt neatsitiktinai mūsų mokyklose ryškiausi istorijos tarpai buvo kunigaikštisčių — su Liublino unija prasidėdavo rūkas, kuris pradėdavo sklaidytis tik „Aušrai“ pasirodžius. Mes tikrai buvom linkę semtis stiprybės tik iš kunigaikštisčių Lietuvos. Tačiau šiuo Lietuvai tamsiu laikotarpiu argi negalėtume semtis stiprybės ir iš to, kad lietuviai su kryžiuočiais dešimt metų — ir laimėjo! Ar nenuostabu, kad lietuviai knygas kaip kontrabandą į savo kraštą gabeno dešimtmečiais — ir iškovojo teisę savo

knygai! Kaip anksti mūsų valstiečiai pajuto mokslo vertę ir kiek taupė, kad vaikus į mokslo išleisčių — ir kiek jų išmoksino! Ar nepajuto laiko pilnybė krašto nepriklausomybei pasiskelbti? Ar neįkovojo tą dvidešimtmetį nepriklausomybės, kurio vien tik prisiminimas leis nors ir du šimtus metų su mūsų kaimynų rusų užmesta padėtimi nesusi- taikyti! Ir galop ar mūsų tauta ne po visą pasaulį pasklido, kad daug ką pamatytų, daug ką suprastų, ir daug ką savo tautai padovanotų! Būti lietuvių reišia neužmiršti tų, kurie birželio mėnesį nukankinti, kurie Sibiran išvežti, kurie turgaus aikštėj paguldėti, kurie Lukiškių tur- gavietėj pakarti. Mūsų istorija sprangi ašaromis, o tačiau mūsų istorikai ras ne vien širdį draskantį, bet ir gydantį, ir viltį nešančią žodį.

A.L.

Grožinė atsiminimų įtaiga

(Atkelta iš 1 psl.)

Antigonei, kuri atidavė gyvybę už brolio palaidojimą? Ne, negali. Jos atveju antigoniško tragizmo nėra. Žodžiu, pakiliuos gaidos B. Pūkelevičiūtei nesiduoda įveikiamos.

Reikia pasakyti, kad "Draugo" premijos laureatės sėkmė lietuviuose (šiapus ir anapus) yra didelė. Per visą rašytojišką karjerą devynios premijos! Tai šis tas! Tad sunku suprasti, kodėl autorė šia sėkme abejoja ir nepasitiki mūsų vertinimo komisijomis. Jos nuomone, komisijos yra šališkos. "Visas devynias literatūrinės premijos gavau ne aš, bet mano slaptyvardžiai. Žinau, kad trimis atvejais reikalai būtų kitaip pakrypę, jeigu būčiau savo darbą pasirašiusi pavarde", guodžiasi "Tėviškės žiburams". Nežinant faktų, galiu tik spėti, jog autorės

įtarumas neturi pagrindo. Lietuviai jau apkaisio laurus, duoda pinigines premijas, spausdina, vaidina, skaito jos knygas. Jei latviai yra išvertę jos kelis veikalus ir pagerbė Oregoną, — labai gražu. Vis dėlto lietuvių dėmesys jos kūrybinei veiklai yra žymiai stambesnis. Ir dabar, "Devin-tam lapui" pasirodžius, B. Pūkelevičiūtės skaitytojai tikriausiai lauks dešimto lapo, irgi apčiuopiamo puslapių skaičiumi. Trys merginos pabėgo nuo Raudonojo smako, bet jų nuotykių dar nesibaigė.

Nesu kalbininkas, bet noriu nurodyti kelis kalbos nesklaidumus: rūgštyniai (= rūgšty-nės), mes neprileidom maitinės (= nedirsom pagalvoti), nega-liu pernešti Ešenino (= pakęs-ti), kontuzytas (= kontuztytas, pritenktas), kelnes už kelių pasiraitytojes (= virš kelių).

būdų renka įrodymus bei parodymus, kad iš Lietuvos žmonės bėgo ne dėl teroro, ne dėl persekiojimų, bet tik norėdami patekti į kapitalistinį pasaulį.

Namie turėjau daug užvil-kinto darbo ir nepajutau, kaip nikstelėjau nugara. Nedidelė bėda. Kai nejudi — beveik ne-skauda. Bet, gink Dieve, nemė-gink pasilenkti ar sučiaudėti — duria kaip su dvigubu peiliu. Bet po poros savaitių jau mė-ginu atsikelti, po kiek pavaišk-tau. Kaip matai, ir šį laišką mėginu susukti; perskaičiau keletą knygų.

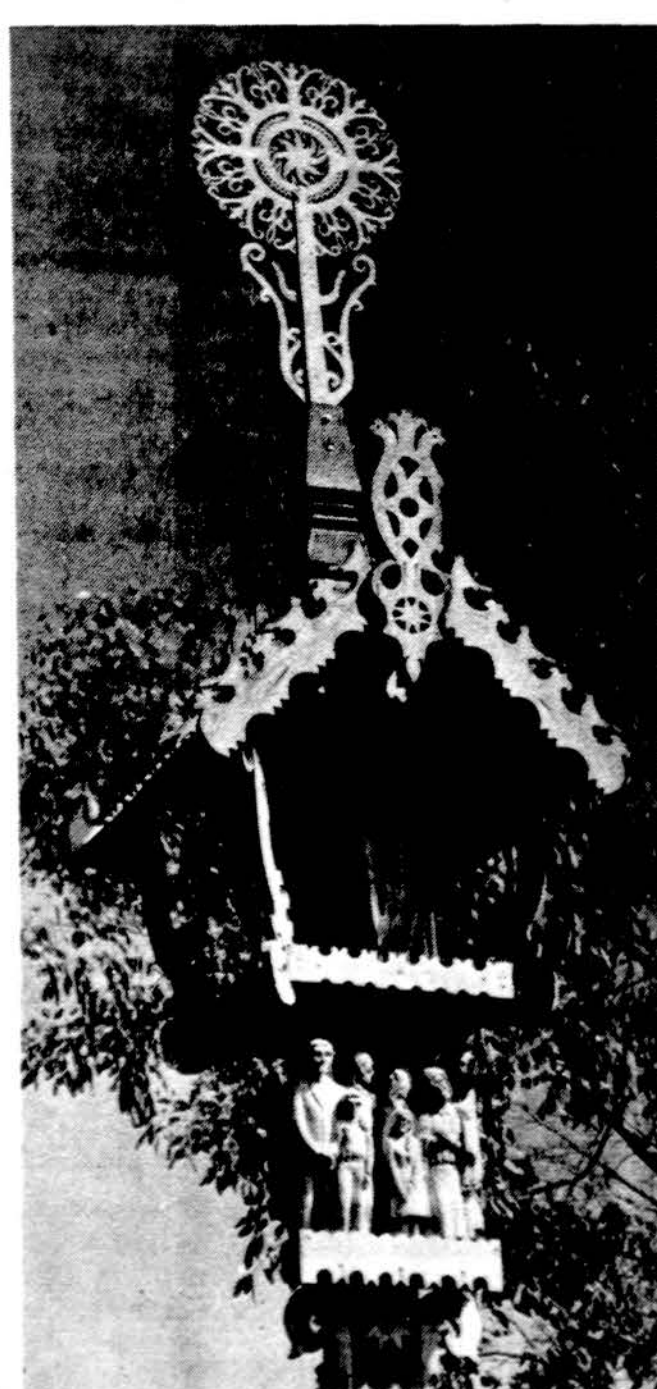
Man begulint, geras žmogus atvežė visą dėžę plokštelių, gautų iš Lietuvos. Sako, klausykis ir džiaukis! Klausėmės visi, bet neilgai. Tuojau visus klausytojus apėmė siaubas. Visi pradėjom drebėti. Brudas! Girdėjom lietuviškus žodžius ir tartum lietuviškas melodijas. Bet viskas buvo svetima ir bai-su. Tai ką reiškia, kai i lietu-višką kultūrą per jėgą įsibrau-na svetima nuobradi-ideologija! Buvo šurpu klau-sytis — atrode, mes vėl atsi-dūrėm Rusijoj ir jau niekuo-met nebebūsime laisvi. Sustabdėm patefoną, grą-žinom plokšteles. Mūsų ner-vams geriau būti su Maironiu.

Tikrai reikia visiems dirbti, kad mūsų kryžiai būtų nauja pasaka. Katalikų Bažnyčia šiuo metu kratosi stovyly — statulėlių, tai ir lietuviškų kry-žių su stovylėlėmis era gal pasibaigs. Bet gal iš jų pamaži-išvystys populiarių įvairiau-sių paminklų statyba? Tai būtų tikrai plati ir originali liaudies kūryba.

Šią vasarą mano tolimesnis kaimynas John Kotelis tarė savo žmonai airei ar škotei: "No-riu pamatyti savo senelių kraš-

Daumanto Čibo drožinys — kryžius su triumfuojančiu Mikylo Arkangelu ir įrašais.

Daumantų Toluvo sodybos puošmena — Daumanto Čibo sukurta koplytėlė su kenciančio Kristaus ir lietuvių Sibiro tremtinių šeimos skulptūromis.

Šešios dešimtys dr. Povilui Reklaičiui

JURGIS GIMBUTAS

Gegužės mėnesio 20 dieną sueina 60 metų Kaune gimęsiam, Vakarų Vokietijoje (Marbuge) gyvenančiam meno istorikui, filosofijos daktarui Povilui Reklaičiui. Jau beveik 30 metų jo vardas žinomas šio kultūrinio priedo, „Aidų“, „Kario“, lietuviškųjų enciklopedijų skaitytojams. Chicagoje daug kas atsimena dr. Reklaičių, lankiusį čia savo gimines, surengusį parodą 1961 metais iš savo lietuviškos ikonografijos ir kartografijos rinkinių. Mūsų sukaustuvininkas yra pasižymėjęs trijose lietuviškos plotmės tiek, kad yra vertas dėmesio ir visuomeniškos padėkos. Viena jo darbų plotmė yra jo tebe kaupiamas mokslinės lietuviškos rinkinys, vadinamas „Litauen - Archiv - Reklaitis“. Tasai knygų, periodikos, grafikos, žemėlapių, dokumentų bei laisvųjų archyvų yra metodiskai sutvarkytas, sukatologuotas ir laikomas Reklaičių namuose Weimare prie Marburgo. Ne tik saugomas, bet nuolat panaudojamas dr. Reklaičio ir kitų studijiniams darbams bei parodoms. Antroji darbų sritis natūraliai išplaukia iš pirmosios ir iš Povilo Reklaičio tarnybos Johann Gottfried Herderio instituto bibliotekoje. Tai yra lituanistinės bibliografijos testinis rašymas vokiečių kalba skaitytojams. Spausdinama Herderio instituto žurnale „Zeitschrift fuer Ostforschung“. Trečioji, pati svarbiausioji, dr. Reklaičio darbų šaka yra jo profesijos, Lietuvos meno istorijos tyrinėjimai ir spausdinti darbai. Jų yra jau šimtai, išbarstyti lietuviškuose ir vokieškuose žurnaluose, kolektyvinėse knygose ir enciklopedijose, o taip pat ir specialiose jo vieno monografijose.

Prisimename prieš 20 metų Herderio instituto išleistą dr. Povilo Reklaičio knygą „Einführung in die Kunstgeschichtsforschung des Grossfürstentums Litauen“. Veikale nagrinėjami architektūros ir dailės tyrinėjimai nuo XIX a. pradžios. Pridėta gausi apie 950 pozicijų bibliografija. Ši knyga yra paskutinė dalis didesnės apimties veikalų, dar neišspausdinto, parašyto 1954-1958 metais su Baltų institutu (kuriam dirbo ir prof. Z. Ivinskis) ir Herderio instituto stipendijomis. Bendroji tema yra „Meno paminklai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje“. Spaudai parengtos keturios dalys, kaip atskiros monografijos: 1) Pilių ir rūmų Lietuvoje, 2) Pilių bažnyčios Lietuvoje, 3) Vilniaus miestiečių paminklai, 4) Vilniaus vienuolynų pastatai ir paminklai. Parašyta vokieškai, gausiai iliustruota. Užplanuotos kitos dalys apie Žemaitiją ir Rytų Lietuvą. Po to darbo ligi 1967 metų dr. Reklaitis tyrinėjo šaltinius ir parašė apie 20 kitų temų. Nektartose čia, kas suregistruota Liet. Enciklopedijoje ir Enc. Lituanica (1968 m. atspaudai). Be to, iki 1968 metų dr. Povilas Reklaitis paskelbė 14 mokslinių straipsnių „Aiduose“, iš kurių man ypačiai patiko „Keturi Vilniaus katedros paveikslai“ (1956 m.), „Gotikos architektūros rytinė riba ir Lietuva“ (1962 m.), „Nežinomas 17-to amžiaus vario raizgus su lietuvišku užrašu“ (1964 m.), „Lietuvos gyventojų tipai XVI amžiaus grafikoje“ (1968 m.). Visi pagrindiniai ir daug smulkesni straipsniai iš dailės istorijos ir architektūros abiejose bostoniškose enciklopedijose parašyti to paties dr. Reklaičio.

Dr. Povilas Reklaitis

Nuo 1968 metų dr. P. Reklaitis tarnauja J.G. Herderio instituto bibliotekoje. Jo žinioje yra Lietuvos ir kiti Pabaltijo rinkiniai. Čia gaunama ir komplektuojama svarbesnioji lietuviška periodika iš Lietuvos ir iš Amerikos. Plačiau apie tą biblioteką ir Herderio institutą buvo rašyta kultūriniam „Draugo“ priede 1979 metais. Iš savo asmeniško L. A-R rinkinio dr. Reklaitis yra surengęs kelias lietuviškos tematikos parodas instituto patalpose. Paskutinioji tokia paroda buvo 1980 metais: Nobelio laureato Miloszo tėvėška Lietuvoje. 1979 metais ypatingo dėmesio susilaukė Vilniaus universiteto 400 metų paroda. Abiem atvejais Herderio institutas išleido dr. Reklaičio anotuosius katalogus. Bibliotekoje tarnaudamas, mūsų produktivus lietuviškas nusikundžia, nebespėjęs vykdyti savo užsibrėžtą planą. Tačiau susipažinus su jo ranka turimais Povilo Reklaičio pastarojo dešimtmečio raštais, nematyti nei sulėtėjimo, nei kompromisų su aukštais standartais. Kaip ir anksčiau, dr. Reklaičio raštai spindi aiškumu, metodiškumu ir precizija. Visur regimas mokslinis atsargumas ir objektyvumas. Nuo 1968 metų „Aidai“ gavo dar 8 mokslinius straipsnius. Jei galima būtų paminėti tik du, tai pasirinkčiau šiuos: „Mėginimai atspėti šv. Onos bažnyčios Vilniuje architektūrą“ (1970 m.) ir „Lietuvio valstietio Mažojoje Lietuvoje ikonografija“ (1975 m.). „Kario“ žurnalui teko man žinomi šeši moksliniai straipsniai, iš kurių įsimintini apie Chr. Wilhelmą von Faberį, nupiešusį Lietuvos vaizdą Napoleono karo metu (1979 m.), apie Kasparą Hennenbergerio senosios Prūsijos žemėlapius (1975 m.) ir dar du straipsniai apie Mažąją Lietuvą XVII-XVIII amžių žemėlapiuose.

Pilną dr. P. Reklaičio darbų bibliografiją galėtų surašyti arba pats autorius, arba kantis specialistas bibliografas. Šia proga pateikiame jubiliumui „gėlių puokštę“ — jo parašytų knygų ir atspaudų sąrašą, kurio nėra enciklopedijose, nes tie darbai buvo paskelbti po 1974 metų, kada buvo išleistas EL IV t. su Povilo Reklaičio biografia. Niekas tiksliau nenukaks autoriaus

raštų, negu jis pats savo rūpestingai parinktomis antraštemis. Štai jos:

* Die Kunstwerke der lituanischen Hauptstadt Vilnius (Wilna) nach dem letzten Kriege. („Baltische Hefte“ 1956).

* Die graphischen Trachtendarstellungen der Litauer im 16. Jahrhundert. („Comment. Balticae“ 1967).

* Du Vilniaus vaizdo tipai XVI - XIX amžių grafikoje. (LKMA Suvažiavimo darbai, 1972).

* Rytinei Europai tirti dokumentacijos centrai Vokietijos Fed. Respublikoje. Jų reikšmė lietuviškai. (Lituanistikos darbai, 1969).

* Lietuvos lietuviškos kartografijos pradžia: 1898 - 1917. (Lituanistikos darbai, 1974).

* Probleme bei der Erforschung alterer Zeitungen aus den baltischen Ländern Estland, Lettland, Litauen und aus Preussisch - Litauen (Klein Litauen). (In: Nordost - Archiv 1976).

* Die beiden Landkarten Alt - Prussens von Kaspar Hennenberger. (In: Nordost - Archiv 1976).

* Kleinlitauen in der Kartographie Preussens. (In: Studia Lituanica III, 1976).

* Die litauische Ostseeküste vor dem Hintergrund der lettisch - litauischen Beziehungen. (In: Nordost - Archiv, 1978).

* „Universitas Vilnensis“ von Johann Anton Preusschhoff S.J. (in: Reval und die Baltischen Länder, 1980).

* Die Heimat der Nobelpreisträgers fuer Literatur 1980 Czeslaw Milosz. (Schriften der J. G. Herder - Bibliothek, 1980).

* 400 Jahre Universitaet Wilna im Spiegel der litauischen und polnischen Presse 1579-1979. (Dokumentation Ostmitteleuropa, 1981). Paskutinieji du darbai yra atskiros knygtutės, o visi kiti paskelbti testiniuose leidiniuose su atspaudais.

Pagrindinės biografines žinios apie dr. Povilą Reklaitį randamos enciklopedijose, tai čia tik vienas kitas papildymas. 1966 metais jau su-

brendusio amžiaus Povilas vedė Astridą ir augina dvi dukreles, Aldoną ir Lieta. Netoliese, Marburgo miesto pakraštyje, gyvena motina p. Betty Reklaitienė, seniau gyvenusi Chicagoje, pernai atžymėjusi 90 metų amžiaus sukaktį. Povilo sesuo Onutė Aglinskienė gyvena ir mirė Chicagoje, o brolis inž. Mečys žuvo Rytprūsiose 1945 metais. Tėvas inž. Viktoras Reklaitis buvo pramonininkas Kaune, mirė 1942 m. Tad mūsų dar nesenam jubiliumui teko išgyventi gana daug nelaimių šeimoje.

Prieidamas prie vokiečių profesinės spaudos, dr. P. Reklaitis ne kartą atrėmė neteisingas ar klaidingas nuomones apie Lietuvą ar lietuvius. Dėl to mūsų autorius yra įsigijęs ne tik draugų, bet ir vieną kitą prieštą tarp vokiečių. Būdamas tiesus ir visada siekdamas aukštų standartų spausdintuose darbuose, dr. Reklaitis pasisako kritiškai ir lietuvių spaudoje, kartais susilaukdamas nesusipratimų. Tačiau jis nepasiduoda kartėliui, o ryžtingai siekia savo užsibrėžtą tikslą. Turi suplanavęs ir jau surinkęs medžiagos kelioms mokslinėms temoms lietuvių ir vokiečių kalbomis. Dėl pasilpusios sveikatos Povilas Reklaitis šitina pasitraukti pensijon dar šiais metais ir tęsti savo darbą namie, prie savo archyvo ir bibliotekos. Linkime daktarui perinti užsitarnautą poilsį kūrybiniais lietuviškos darbais.

Eilėraščiai iš Lietuvos

Disonansai

Svajojau vien šviesų gyvenimą,
O laimėjau tik juodą nerimą.

Rengiaus prisiskinti rojus žiedų:
Galva svaigsta nuo pavydo aidų.
Maniau aplankyti pasaulio kraštus.
Tarp keturių sienų rymau kantrus.

Tikėjau turėsiu daugel draugų.
Vienas liūdiu tarp mėlynų, drugių.
Troškau laisvės, kaip saulės šviesios,
O štai mirštu nuo grandinių tamsos.
Mylėti geidžiau ašai visą žmoniją.
Prie širdies težydi tik lauko lelija.

Norėjau, kad žmonės būtų geri,
O juos daužo tik vėjai keturi.

Maniau, jog pasauly didės šviesa:
Vis didesnius plotus gaubia tamsa.
Lietuva vaidenos kūrybos spinduliuos,
O nūnai jinai tik vergijos naguos.

Ką man daryti? Ką veikti nūnai?
Kai visiems graso vergijos vurnai?
Ar verkti per dienas, kol sprogs širdis?
Kol mane prislėgs juodoji mirtis?

Ar pradėt garbinti juodus tironus,
Didvyriais skelbt niekšus nevidonus?
Ar save pakart ant liepos šakos?
Ir tuo padėti agentams tamsos?

Man gimstant laisvės varpas skambėjo,
Ir sklaidė šviesa nuo laukų vėjo.
Tad jauna laisvė ir tauri šviesa
Ir bus mano gyvenimo tiesa.

Žiauriam ir piktam tironui tamsos
Aš nenulenksiu išdidžios galvos.
Vilnius, 1981.IV.30.

Aš norėjau gyventi laisvai

Aš norėjau gyventi, gyventi laisvai
Be grandžių,
Be stabdžių,
Ar tironų žiaurių.

Ašen troškau skrajoti, skrajoti žaviai
Po girias,
Po jūras,
Po begalines erdves.

Ašen niekad neieškojau laimės tuščios
Be sparnų,
Be sapnų,
Ir be žygių drąsių.

Ašen niekados netroškau laimės kvailos
Be kovų,
Be kančių,
Be karčių valandų.

Aš tautai norėjau išauginti sparnus
Sakalai,
Debesų
Ir dangaus angelų.

Aš bandžiau jai įžiebt ugnies žaibus,
Tikrai tikslus,
Nemirtingus,
Visada teisingus.

Bet prieš mane sukilo juodi gaivalai
Išdavikai,
Apgavikai
Ir tautos smaigikai.

Maištą pakėlė šimtamečiai ažuolai,
Laukų javai,
Tėvynės vandenai.

Ir taip prasidėjo žūtbutinė kova
Nenugalima,
Nesutramdoma,
Nepažabojama.

Iš žalių kapų kelias laisva Lietuva,
Kaip aras drąsi,
Kaip saulė šviesi
Ir kaip kardas tiesi.

Ir labai greitai ji bus graži ir laisva,
Kaip ryto rasa,
Kaip amžių tiesa
Ir kaip girių duasia.

Vilnius, 1979.XI.9.

Teatriniai laiškai iš Europos

„Kātės“ ir „Vasara“ — fantazija scenoje

ALG. LANDSBERGIS

maisto skardinėlės.

Fabulos blyškumą mėginama atpirti šoki. Choreografė Gillian Lynne subūrė labai patrauklių ir gabių jaunų šokėjų grupę, kurių akrobatika energija nukreipia žiūrovų dėmesį nuo spektaklio duobių. Tačiau vien energijos neužtenka, ilgainiui įsigali eilinės Brodvėjaus ir televizijos choreografijos vienodybė. Andrew Lloyd Webberio muzika panašaus pobūdžio. Kaip ir jo „Evi-toje“ kartojasi viena patraukli

melodija, orkestravime girdisi kompozitoriaus klasikinės muzikos studijos, bet partitūrai trūksta ypatingo polėkio.

Fantazija scenoje įkūnyti ne lengviau, kaip pagauti undinę. „Kacių“ spektaklis pasi-gėrėtina profesionalus, visur jaučiasi gerų meistrų ranka. Nepaisant visa to, kartais pasijunti, kad spektaklį sumontavo skaitinio mašina. Nejučiomis prisimena tradicinės kalėdinės „pantomimos“ Londono teatruose, kai porą savaitių žymiausi aktoriai vaidina įscenizuotose pasakose vaikų

„Kacių“ kompozitorius Andrew Lloyd Webber (kairėje) ir rašytojas T. S. Eliot.

Iš „Kacių“ repeticijos „New London“ teatre.

ir tėvų publikai. Viskas skubiai sudurstyta, daug improvizacijos. Ir vis dėlto tose netobulose pantomimose dažniau sublyksi grynioji fantazija, kaip šliufootose „Kātės“.

Per pertrauką kacių patriarchas „Old Deutoronomy“ pasilieka sėdėti scenoje. Prie jo pribėga trimetė mergaitė, užsirango jam ant kelių ir ilgai, rimtai kažką pasakoja į jo žilą ausį. Ar tai kūno ir kraujo kūdikis, ar dar tebegyvas, fantazijos išsiilgęs vaikas mūsų viduje?

2.

„Valstybinio teatro“ mažojoje salėje visai kitoks vaizdas. Edwardo Bondo pjesė „Vasara“ atrodo išėjusi tiesiai iš Ibseno lietaipalčio. Tikrovinės detalės, solidi psichologiniai realistinė britiška vaidyba. Ką visa tai turi bendro su fantazija scenoje?

Atsakymas pjesės turinyje. Rytų Europos kurdė po karo liaudis perėmė valdžią. Pini-guociai, nacių talkininkai pabėgo į Vakarus. Dabar jie grįžta į savo buvusį miestą, kaip turistai, mėgina užimponuoti vietinius „vartotojų šios civilizacijos“ blizgučiais. Bet vietiniai, kuriems atviros durys į mokslą, į darbą, su panieka atmeta kapitalistinius niekelius. Pabėgėles duktė atranda gyvenimo prasmę naujojoje visuomenėje.

Tokia Edwardo Bondo, rimto britų dramaturgo, Rytų Europa, primenantis Alberto Laurinčiuko „pravdinių“ pjesių pasaulį. Skirtumas tas, kad Laurinčiukas žino, jog jis pučia rausvus arabus, bet Bondas įsitikinęs savo pjesių tikroviškumu ir savo filosofijos gilia išmintimi.

To paradokso šaknų reikia ieškoti britų ir vidurio Europos intelektualinėje istorijoje. Edwardas Bondas apkamšo savo pjeses komentarais, pasakėčiomis, poemomis, iliustruojančiomis pagrindinę tezę. Jos bematant suskamba labai pažįstamom melodijom. (Nukelta į 4 psl.)

Teatriniai laiškai iš Europos

(Atkelta iš 3 psl.)

Taip kalbėjo Bertoltas Brechtas, madingojo teatrinio marksizmo Zarathustra, pagimęs daugelį brechtukų, jų tarpe ir Edwardą Bondą. Čia būtina pabrėžti, kad Brechtas buvo sudėtinga asmenybė, originalus menininkas, viena įtakingiausių mūsų šimtmečio teatrinio figūrų. Kokia bebūtų bet kieno nuomonė apie jo politines pažiūras, Brechtas tikras kisielis, o Bondas tik antras vanduo nuo to kisieliaus. Beskaitant jo komentarus ar besiklausant jo dialogo, pradėti įtarti, ar kurioje nors slaptoje laboratorijoje negaminamos Brechto replikos („clones“), kuriuos pasakui įsodinamos į įvairius pasaulio teatrus, iš kur jos, kaip dogmatiški provincijos mokytojai, monotoniškai aiškina mums, koks iš tikrųjų yra pasaulis.

Brechtas susikūrė savo pasaulėvaizdį ketvirtajame dešimtmetyje. Tarp to pasaulio ir Bondo „Vasaros“ driekiasi svarbus istorijos tarpnis. Pats Bondas vienoje savo „aiškinamųjų“ poemų rašo: „Mes — net mūsų subjektyvūs, aš — esame istorijos, politinės kaitos produktai“. Kodėl Bondo pjesėje visai neatsispiri pastarojo penkiasdešimtojo Rytų Europos istorija? Nei Gulas, nei Vengrija, nei Čekoslovakija, nei Lenkija nepalikto „Vasaroje“ nei mažiausio pėdsako, lyg jos veiksmas vyktų mėnulyje.

Ir į šį paradoksą atsakymas glūdi vis smulkėjanti Europos intelektualų ir menininkų ratelio samonėje. Kas nesutampa su jų abstrakcija „tiesa“, tas objektyviai neegzistuoja. Pagrindinė „tikrovė“ yra ideali intelektualinė „tikrovė“, buities ir istorijos dėsni. O jeigu faktai —

įskaitant milijonus nertų ar numarintų — nesutampa su ta idealiąja „tikrove“ tuo blogiau faktams. Čia labai paranki idealistinė Hegelio filosofijos sudėtinė dalis materialistinio marksizmo visuomenėje: kas šiandien atrodo pralaimėjimas, nėra pralaimėjimas, bet pergalės apraiška istorinės raidos visuomenėje, kas nesutampa su teorija, nesutampa ne objektyviai, bet tariamai. Todėl abstrakčiai Rytų Europa svarbesnė už konkrečiąją.

Siandienos Rytų Europos intelektualų ir menininkų akimis, ši hegeliniai marksistinė akrobatika tėra „absurdiinio teatro“ epizodas. (Vienas lenkų humoristas apibūdino marksistinę-lenininę filosofiją, kaip „tamsų kambarį, kuriame žmogus ieško juodos katės; katės ten nėra, bet laikas nuo laiko žmogus sušunka: „Pagavau! Pagavau katę!“). Edwardui Bondui ir jo bendraminčių grupei britų teatro pasaulyje tokia akrobatika tebėra aukščiausias tiesos pasireiškimas. Ne be reikalo, jie aistringai nekencia Rytų Europos intelektualų ir meni-

ninkų, įskaitant socialistus ir komunistus, kurie drįsta drumsti tą šventą utopinę idilią.

1969-ais metais iš Lenkijos išstumtas filosofas Leszekas Kolakowskis, kuriam teko susidurti su tos britų sektos atstovais, taip juos apibūdino: „Kaip mes galim rimtai žiūrėti į žmones, kurie nesugeba tiksliai atsiminti nei vieno fakto iš mūsų istorijos, ar pasakyti kokia barbariška tarme mes kalbame, bet puikiai sugeba mus mokyti, kiek tobulos laisvės mes turime Rytų Europoje, ir turi griežtai mokslišką sprendimą žmonijos ligoms. Išgydyti — jų sprendimas susideda iš nuolat kartojamų kelių marksistinių frazių, kurias mes 30 metų girdėjome per kiekvieną gegužės pirmosios minėjimą ir kurias galima atrasti kiekvienoje kompartijos propagandinėje brošiūrėlėje“.

Spektaklio programoje Edwardo Bondo „Vasara“ vadinama „pjesė apie Europą“. Bet toji „Europa“ yra nemažiau fantazijos padarinys, kaip Šekspyro „Dvylikos nakties“ Ilirija.

Yvonne Bryceland ir Anna Massey repetuoja „Vasarą“

Stravinskis ir Lietuva

Iš prof. Juozo Žilevičiaus pasakojimų

Siemot sukanka lygiai 100 metų, kaip Petrapiilio priemiesty Oranienbaume 1882 m. birželio mėnesį gimė žymus kompozitorius Igoris Stravinskis. Lietuvių Enciklopedijoje užsimenama apie galimą kompozitoriaus ryšį su Lietuva, bet man jaunystėje teko netiesiogiai patirti, kad Stravinskis tikrai buvo lietuvių kilmės.

Kai mokiausi Plungėje pas Napoleoną Sasnauską, mane dažnai siūsdavo į įvairias vietas, kur trūkdavo vargonininko, laikinai padirbėti, kol suras nuolatinį. 1907 metais buvau tam tikslui pasiūstas į Varnius. Kartą sekamadienį, po pamaldų katedroje, prieina prie manęs tos apylinkės dvarininkas Stravinskis. Susipažinome. Ir jau kas sekamadienį susitikę pasišnekučiuodavome. Pasirodė, jog besąs Igoris Stravinskis dėdė. Kompozitorius tada buvęs dar jaunas konservatorijos studentas. Lankydamasis dėdės dvare atostogų metu ir iš dvaro darbininkų užsiėmė dainų ir šokių melodijomis. Gal dėl to žemaitiškų liaudies dainų intonacijų jaučiausias Stravinskio ankstyvojo kūryboje.

Stravinskis yra reikšmingas kompozitorius ir Amerikoje labai populiarus, nes yra vienas iš nūdienės muzikos pradininkų. Gimtadienio proga JAV radio stotys transliavo jo kūrybą, komentavo ją ir skelbė ankstyvesnius kompozitoriaus pasisakymus.

Anot mūsų kalbininkų, Stravinskio pavardė esanti lietuviškos kilmės. Stravinskių tenka gana dažnai sutikti lietuvių tarpe. Žinau vieną lietuvių Stravinskį Chicagoje. Jis, karui baigiantis, pasitraukė iš Lie-

tuvos drauge su visais kitais lietuviams pabėgėliais ir pagaliau atvyko Amerikon. Kiek žinau, šimtaprocentinis lietuvis. Su juo teko man kalbėtis apie kompozitorių Stravinskį, bet ar jiedu yra giminės, nebeatsimenu. Man su kompozitorium asmeniškai susitikti neteko.

Užrašė A. R.

Baltiečių dramos antologija apie imigraciją

Šių metų lapkričio mėnesį išeina jau trečioji baltiečių dramos antologija anglų kalba: Tiltas skersai jūrai (Bridge Across the Sea). Lietuvių joje atstovauja Antano Skėmos „Ataraksija“ ir Algirdo Landsbergio „Meilės mokykla“.

Iki rugpjūčio 31 d. šią antologiją galima įsigyti papildomai už \$14.00 Užrašas: Yvonne Bryceland, Inc. P.O. Box 400, Prospect Heights, Illinois 60070. Labai svarbu, kad iki rugsėjo būtų parduota bent 500 antologijos egzempliorių. Visi baltiečiai kviečiami į talką — knygą užsisakyti, ją siūlyti savo bibliotekoms, etc.

Feljetono konkursas

Visi lietuvių išeivijos rašytojai kviečiami dalyvauti „Margučio“ skelbiamame feljetono konkurse.

1. Pageidaujama išeivijos buitį liečianti tema. Ilgis neribojamas.
2. Siunčiami rankraščiai pasirašomi slapyvardžiu. Tas pats slapyvardis užrašomas ant atskiro voko, kuriame įdedamas lapelis su autoriaus tik-

raja pavarde, adresu ir telefono numeriu.

3. Skiriamos šios premijos: I vieta — 250.00 dol., II vieta — 150.00 dol., III vieta — 100.00 dol. Premijos bus įteiktos 1982 m. spalio 17 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

4. Rankraščius prašoma siųsti iki 1982 m. spalio 1 d. šiuo adresu: „Margutis“, 2422 W. Marquette Rd. Chicago, IL 60629

5. „Margutis“ pasilieka sau teisę premijuotus feljetonus panaudoti savo ir kitose lietuvių radijo laidoje, o taip pat ir mūsų periodinėje spaudoje.

6. Vertinimo komisija iš trijų narių bus paskelbta vėliau.

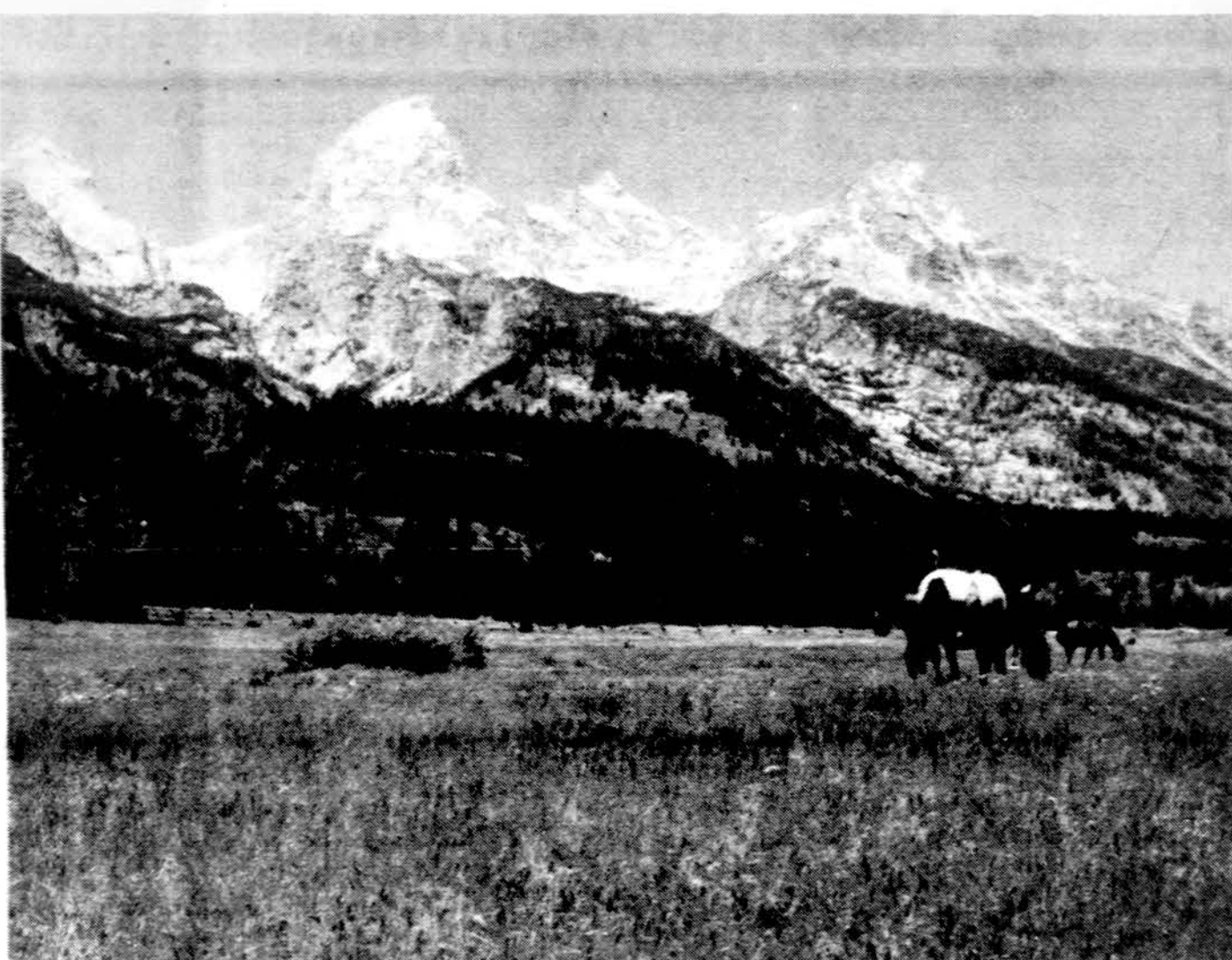
„Margutis“

NAUJI LEIDINIAI

• Romualdas Spalis, RINKTINĖS NOVELĖS. Išleido „Vilties“ draugijos leidykla Clevelande 1981 m. Knyga 328 psl., kaina — 8 dol., su persiuntimu — 8 dol., 95 centai, Ilijuosų gyvenimojo dar pridėta 56 centus valstybės mokesčių, gaunama „Drauge“.

Visais pokario dešimtmečiais R. Spalio romanai ir novelės išeivijoje buvo labai mėgiama literatūra. Kaip žinome, autorius mirė 1980 metais. Turbūt kiek klaidinančiai yra knygos pavadinimas, lyg būtų čia surinktos pačios geriausios autoriaus novelės ir iš ankstesniųjų jo knygų. Atrodo, jog taip nėra. Jau pomirtinė Spalio novelių knyga yra rankraščius paliktų jo novelių sanauka. Tokių čia yra visų dešimties: Balsai debesyse, Bitnikai, Sudėginta praetis, Mirties angelas, Išrisimas, Nepabėgęs, Ponia Gledhill, Meiluzis, Sėkaita, Dvidešimt keturios valandos.

Gausiam Ro.ualdo Spalio skaitytojui būrui tai bus vėl mielas susitikimas su gerai pažįstamu ir mėgiamu autorium. Susitikimas ir drauge liūdnas atsivėrimas, nes „Rinktinės novelės“ ar tik nebus paskutinioji šio žanro Spalio kūrybos knyga.

Amerikos Vakaruoje.

Nuotrauka Rūtos Grauzinienės

NAUJI LEIDINIAI

• Vincentas Liulevičius, IŠEIVIOS VAIDMUO NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS ATKŪRIMO DARBE. Išleido Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba su Lietuvių fondo parama 1981 metais. Spaudė M. Morkūno spaustuve Chicagoje. Santrauką į anglų kalbą vertė Dovy Saulys. Viršelis dail. Petro Aleksos. Veikalas kietais viršeliais, 398 psl. Kaina — 12.50 dol. Gaunama pas platintojus arba užsisakant: PLB Valdyba, 5620 So. Claremont Ave., Chicago, IL 60636.

Kaip leidėjai pažymi, prieš 50 metų Lietuvoje buvo įsteigta Draugija užsienio lietuviams remti, davusi pradžią viso pasaulio lietuvių apjungimo minčiai, kuri šiuo metu tenka nešti ir vykdyti mums — dabartinėi Lietuvos išeivijos kartai. Tai suakčiai paminėti skiriama ši ilgesnį laiką kruopščiai rinkta ir ruošta istoriko Vincento Liulevičiaus studija. Jos tikslas, autoriaus žodžiais, buvo „apžvelgti išeivijos vaidmenį nepriklausomos Lietuvos atkūrimo darbe“. Nes kiek lemtingas mūsų tautos istorijos raidoje buvo laikotarpis, privedęs prie nepriklausomybės atkūrimo, tiek svarbus buvo ir išeivijos atolepis jam, jos ryštas kreipti politinius įvykius Lietuvos naudai ir siūsti jai masinę mediaginę paramą.

Kaip autorius pratarmėje rašo, tai buvo metas, kada „reikėjo valstybės atstatymą pradėti iš nieko... Rusija, okupavusi Lietuvą, kaupė visas pastangas, kad lietuvių tauta būtų surusinta (spaudos draudimas, religinis persekiojimas) ir Lietuvos vardas būtų užmirštas. Rusija Lietuvą vadino Šiaurės Vakarų Kraštu. O ilgesnį laiką artimiaus santykių vardą. Reikėjo ieškoti valstybių, kurios užturtų viešuosius forumuose Lietuvos reikalus. Reikėjo sukurti sąlygas, kad gera būtų gyventi Lietuvoje. Lietuvos vardo garsinimui, politinei, kultūrinei veiklai bei ekonominių sąlygų pagerinimui reikėjo didelių sumų pinigų. Šiems visiems darbams buvo didžiausias ramstis

išeivija. Ji atliko milžiniškus darbus“ (p. 14).

O skaitytojas patirs, kad jam knygos poveikis siekia toliau negu tik ankstyvos lietuvių išeivijos darbų išskaičiavimas. Jeigu ano meto tautiečių pastangų išdava buvo nepriklausomos Lietuvos suklestėjimas, tai ir mes, tai prisimindami, turime pagrindo viltis, jog mūsų dabartinės pastangos galbūt neš vaisius, kuriais naudosis mūsų krašto žmonės ateityje. Svarbu tik išsilaikyti paruošties būklę, kad politinei padėčiai Rytų Europoje yrant, savo kraštui ir vėl ateityje ir pagalba.

Veikalą sudaro keturios pagrindinės dalys. Pirmoji — Išeivija Lietuvos garsinimo darbe — čia ypač išryškėja, kaip išeivija faktinai pavadavo pavergtą tautą prieš 1918. Antrojoje dalyje — Išeivijos politinė veikla Lietuvoje — atsekama pastangos nepriklausomybės idėją įdiegti ir apginti, pradedant 19 amžiaus pradžios politinė padėtis ir baigiant Amerikos lietuvių kovą už Lietuvos pripažinimą 1922 metais. Trečioji dalis — Išeivijos kultūrinė parama Lietuvai — atskleidžia išeivijų rūpestį lietuvių spauda ir švietimu. Ketvirtoji dalis — Išeivijos ekonominė parama Lietuvai — nurodo kiek ir kokiais būdais buvo telkiamos lėšos karo nusiaubtą kraštą šelpti ir valstybinį gyvenimą atkurti.

Knyga gausiai iliustruota nuotraukomis. Dauguma jų gyvai paliudija reikšmingus momentus dar nesenojo mūsų tautos istorijoje ir taip pat išeivijų bei Lietuvos piliečių sąveiką. Stai kad ir atsitiktinai knygą praverčius — psl. 190 priešais medinio namo sieną susėdęs būrys vyresnio amžiaus žmonių, jų tarpe kelios moterys su baltom skarelem, barzdoti, ant lazdelių pasirėmę, senukai. Tai Marijampolės knygnešiai, 1929 metais čia susirinkę paminėti 25 metų spaudos atgavimo sukaktį. O kaip trečioje knygos dalyje nurodoma, spaudos draudimas buvo panaikintas ne be išeivijos lietuvių spaudimo viešajai pasaulio nuomonei ir caro valdžiai. Todėl, kaip ši ir kitos tokios nuotraukos, taip ir visa knyga yra akivaizdus testamentas mums.

Gale sudėta 36 dokumentų tekstai arba faksimilės, išryškinant knygoje daromus teiginius. Pateikiama daugiau 300 saltinių bibliografija skaitytojui, norinčiam platesnių informacijų apie knygą suminėti faktus bei tuoliai išeivijos ir pačios Lietuvos būklę. Pridėta asmenų, vietovardžių ir dalykų vardynai. Laužymas, išdėstymas, šriftų parinkimas knygai teikia labai patrauklią išvaizdą.

• ATEITIS, 1982 m. Nr. 4. Ateitininkų Federacijos leidžiamas katalikiškos-lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — kun. dr. Kęstutis Trimakas, 850 Des Plaines Ave., Apt. 409, Forest Park, IL 60130. Administruoja Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento

Ave., Chicago, IL 60629. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje 9 dol., Pietų Amerikoje — 5 dol., kitur — 7 dol., susipažinimui — 7 dol., garbės prenumerata — 15 dol. Šis numeris redaguotas Kęstutio Trimako, išdėstytas Jono Kuprio.

Jau apščiui metų, kai Ateities žurnalas neatleidžia ir rūšiai, bet su giliu rūpesčiu informuoja ir komentuoja tikėjimo ir laisvės persekiojimą Lietuvoje. O šis visas numeris dedikuojamas „visiems Lietuvos laisvės kovotojams už Geležinės uždangos, nepalaužiamą valia trūpančioms sovietų priespaudą Tėvynėje“. Akcentas — besipriešinančių lietuvių atvaizdai bei ištraukos iš knygų, laisvės kovotojų laiškų. Straipsniai: Vytautas Vardys, „Pogrindžio rezistencija Lietuvoje“, Gintė Damušytė, „Ryskieji kovotojai už žmogaus teises Lietuvoje“, Kazys G. Ambrozaitis, „Mūsų rūpestis Lietuva“, Atžalų skyriuje „Lietuvos likimas yra mūsų likimas“.

Poezijos puslapiuos gražiai rieškiasi jaunieji: Jolanta Malerytė ir Vainis Aleksa. Malerytė jau nebe naujokė, daug kartų „Ateityje“ matyta ir daug kartų jos žurnalo poezijos konkursus laimėjusi. Su poetiniu žodžiu ir eilėraščių struktūromis Malerytė moka susidoroti ir klasikinėje ir bent kiek laisvame eilaviame. Eilėraščių įspūdis paprastas, bet ir tiesiogiai pagaunantis. Kaip ir šie asmeniškai vasariški dveilčiai:

Rugiagėlių ruginis silkas
Kartu ir mėlynas, ir pilkas...
Dangus ir puodelius supiltas
Gal šviesiai mėlynas ir pilkas...

Tarp mūsų lūžo vienas tiltas —
Toks skaudžiai mėlynas ir pilkas...

Kas liko — į eiles įpinta...
Paliko mėlyną ir pilką.

Vainį Aleksą „Ateities“ puslapiuose matome bene antrą kartą. Jo eilėraščiuose jokios nostalgijos romantikos, o labiau aštrūs ir kieti dabarties didmiesčio kontūrai. Jaunas poetas ne vieną vietą puikiai moka šuoliu šokinėjanti minčiai atrinkti žodį, būdamas subtiliai jautrus aliteraciniam jo skambėjimui, kaip pavyzdžiui šios dvi eilutės iš „Rudens sapno“:

Spraski pakepti lapai...
Balandžio pilka plunksna...

O štai koks subtiliai giliaprasmis palyginimas, mąstant apie dulkes:

Lietus nuplaua.
Nuplaua ir dulkes.
Bet ar nuplaua iki jūros,
jei buvau nuotrupa
cementinė?

Kun. J. Šeškevičius rašo apie ateitininkijos veterano dr. Eliziejaus Draugelio paskutiniuosius metus ir dienas Brazilijoje. Daug ir kitos medžiagos liečiančios jaunimo globėjy problemą; reikišiamos Toronto studentų ateitininkų nuomonės, daug ateitininkiškos veiklos puslapių, išmargintų ir nuotraukėmis akimirkomis.

• PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. balandžio mėn., Nr. 4. Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyvenimui. Leidėjas — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdyba. Redaguoja Bronius Nainys. Administruoja Baniūtė ir Romas Kronai. Spausdina „Draugo“ spaustuve. Redakcijos ir administracijos adresas: Pasaulio lietuvis, 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 10 JAV dol. garbės prenumerata — 20 JAV dol., oro paštu — 20 JAV dol.

Numeris skirtas JAV Lietuvių Bendruomenės 30 metų sukakčiai. Atitinkams temos yra redakcijos vedamasis, JAV LB Krašto valdybos pirmininko žodis, pokalbis su JAV LB Garbės pirmininku prel. Jonu Balkūnu; LB kūrimesi laikotarpį prisimena dr. Petras Vileišis; temą „Tauta ir išeivija“ nagrinėja Br. Kvikiys. Visa kita suskirstyta į šiuos skyrius: Lietuva, Pasaulio Lietuvių Dienos, Sportas, Kultūra, Politika, Savais reikalais, Atgarsiai ir mintys, Laiškai, Leidiniai ir kt. Puslapių gausiai iliustruoti nuotraukomis.

• PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. gegužės mėn., Nr. 5. Šiam numeryje: „Aušros“ 28 nr. (išleisto 1981 m. rugsėjo mėn. Lietuvoje) apžvalga, nurodanti inteligentijos vis didesnę įsijungimą į Lietuvos pogrindžio veiklą; pokalbis su poetu Kaziu Bradūnu apie Chicagoje kasmet pavasarį įvykstantias poezijos dienas ir apie lietuvių poezijos dabartines perspektyvas; su Australijoje rašančiu Kazimieru Kaminskiu supažindina Izolda Davis; Br. Juodelis praneša apie praėjusį JAV LB Kultūros tarybos premijų šventę. Švietimo ir Auklėjimo skyriuje rašo JAV LB Svetimo Tarybos pirmininkas J. Placas, ragindamas pozityviai reaguoti į besikeičiančią lietuviškų mokyklų sudėtį; M. D. Smitienė informuoja apie mokslo ir veiklą Vasario 16 gimnazijoje; Viktoras Rociūnas aprašo Clevelando Sv. Kazimiero liutauštinės mokyklų 25 metų sukakties šventę. Daug medžiagos ir kituose skyriuose: Mokslas, Politika, Pasaulio Lietuvių dienos, Sportas, Atgarsiai ir mintys, Pasaulio Lietuvių Bendruomenėje, Laiškai. Paminėtini straipsniai: K. Leonaitienė, „LDKB Karių Seimų Moterų draugija“, ir Vladas Ramojus, „Pensylvanijos anglikasių Lietuva šiandien“. Numeris gausiai iliustruotas.

• AKIRACIAI, 1982 m. balandžio mėn., Nr. 4. Atviro žodžio mėnraštis. Leidžia Viewpoint Press, inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago IL 60629. Redaguoja Redakcinė kolegija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Zemelis. Metinė prenumerata — 10 dol.

Šiame numeryje: Apie įstatymo teoriją ir praktiką — pokalbis su buvusiu Vilniaus universiteto teisės profesorium Jusufo Moreinu; Vieni metai literatūroje — žvilgsnis į perėtų metų išeivijos poeziją; Veidu į Lietuvą — mobilizacijos stiprinimas, kaip keliamas darbo našumas, neišprestatų vėlyvųjų klausimų; Dvieju tautos dalių susvetimėjimas — kritiškas vokiečių diplomato žvilgsnis į savo tautos politinę realybę; Išeivijos spaudos apžvalga, Kritika ir polemika; Laiškai; Atgarsiai.

• KARYS, 1982 m. kovo mėn., Nr. 3. Pasaulio lietuvių karių — veteranų mėnesinis žurnalas. Redaguoja Zigmantas Raulinaitis. Administruoja Alfonsas Samušis. Redakcijos ir administracijos adresas: Karys, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata — 10 JAV dolerių.

Mėgstantiems istorines praeities ir gyvosios dabarties karines temas „Kario“ žurnalas visada bus įdomus šios srities žinių šaltinis.